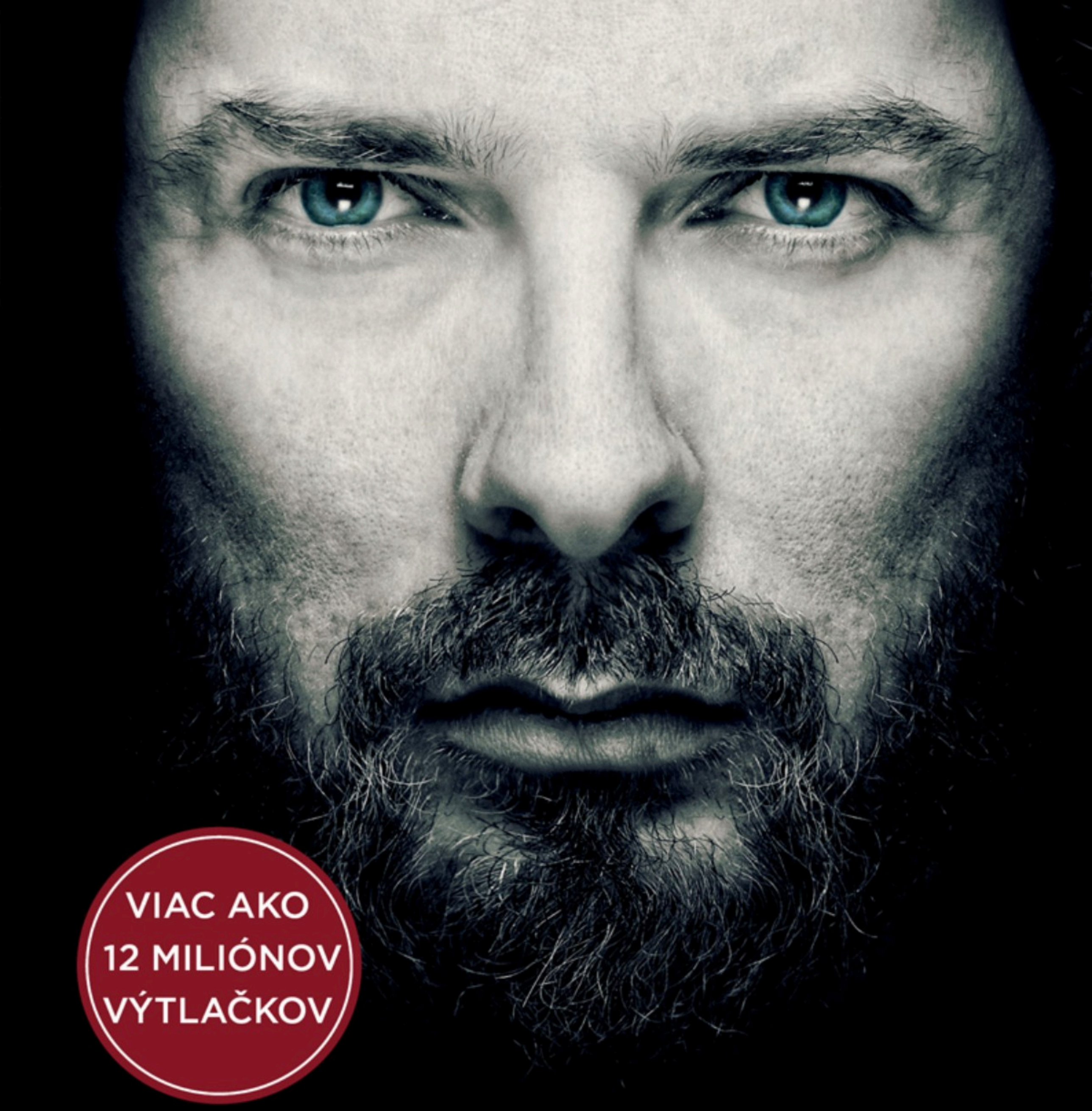

TRYGVE GULBRANSSEN

Niet inej cesty

i527.net
vydavateľstvo

TRETIA ČASŤ TRILÓGIE

Niet inej cesty

TRYGVE GULBRANSSEN

Niet inej cesty

i527.net
vydavateľstvo

© 1935, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS
Published in agreement with Oslo Literary Agency

Ingen vei går utenom
All rights reserved.

Cover design © Ingeborg Ousland

Všetky práva vyhradené. Bez predchádzajúceho písomného povolenia vydavateľa nesmie byť žiadna časť publikácie reprodukovaná, uložená do vyhľadávacieho systému alebo prenášaná v akejkoľvek forme či akýmkoľvek spôsobom – napríklad elektronicky, kopírovaním, nahrávaním. Výnimkou sú krátke citácie recenzií v tlačenej podobe.

Slovenské vydanie:
Preklad © Miroslav Zumrík
Copyright © i527.net, s. r. o., 2026
www.i527.net

ISBN 978-80-8249-204-3

PRVÝ DIEL

I

Mekkal Rubač čo najrýchlejšie a zároveň najtichšie, ako dokázal, s námahou potme schádzal strniskom na východnom poli.

Ako prekračoval jarok, musel sa poriadne oprieť o palicu a len čo na druhej strane položil nohu na cestu, ľad v zmrznutých mlákach zachrapčal tak, že sa vydesil a takmer spadol do priekopy.

Opatrne našľapoval trávou po kraji cesty, otáčal hlavu a načúval späť smerom ku statku, no pod nohami mu iba šelestili tuho zmrznuté steblá a naokolo povieval vietor, tak ako to za tichej neskorej jesennej noci zvykne byť. Mekkalovi sa zdalo, že sotva dovidí na hrebene striech, ktoré sa črtali na pozadí oblohy, panovala však taká tma, že sa mu strechy asi len marili.

Ticho navôkol aj to, že sa Mekkal šťastlivo a nepozorovane dostal na cestu, spôsobili, že v ňom opadlo napätie a ovládol ho pokoj, a tak sa clivo obzeral za domami ukrytými v tme.

Na tomto statku pracoval poslednýkrát ako poctivý robotník. Včera večer nad ním gazda vyniesol rozsudok. Zašiel vraj kvôli nemu za farárom, vravel, a teraz ho striedavo zaopatria a prichýlia iní gazdovia – *na ťarchu obce*. Stačí, aby sa ohlásil u pána farára a potom...

Gazda ho bez milosti odsúdil, no v hlase mal taký tón, akoby mu preukazoval dobročinnosť.

Mekkal si k sebe pritisol veci zviazané do uzlíka, aby zistil, či ešte cíti ako za čias, keď býval robotníkom. Nebol si už úplne istý ničím. Zvláštne, ako pár slov z úst jedného človeka dokáže mocne preniknúť do druhého, až ten akoby vnútri načisto umrel. Mekkal dnes v noci ležal vo svojej prieprave na podstienku pred stajňou, vdychoval plesnivú slamu a teplý, tuhý pach zo stajne, jednou rukou si hmatkal po druhej, dotýkal sa okraja dosák okolo priepravy a čudoval sa, že sa vôbec dokáže hýbať a vnímať presne ako predtým, než gazda spomenul *ťarchu obce*.

Mekkalovi tie slová zneli ako nepochopiteľná neprávosť. On, ktorý neúnavne rúbal, ako vedel, nosieval drevo, aby nikdy nechýbalo, pomáhal so všetkým, o čo ho požiadali, a navyše sa od rána do noci usiloval byť užitočný. Kto túto jeseň bezpečne dotiahol do stodoly brány a pluhy pohodené opodiaľ v pŕhľave? A kto úplne bez vyzvania podoprel zozadu kôlňu dvoma obrovitými brvnami, keď sa šla porúčať k zemi? Podujal sa na toto všetko aj na mnoho iného, kto však o *tom* vie? A potom sa človek dozvie, že nie je hoden, aby ho kŕmili...

Áno, najprv uvažoval takto – označiť človeka takými slovami však má prazvláštny účinok. Tie slová človeku odoberú všetku istotu. Mekkal o sebe začal pochybovať – nevedel zrazu, čo si má myslieť. Poslednú jeseň ho veru poriadne trápila lámka. Až sa bál chopiť sekery a ráno mu pri prvých úderoch obuchu praskalo v stuhnutom pleci a aj v chrbtici, keď mal ráno vstať zo slamy. Nie, na robotu už nebol veľmi súci.

Gazda mal asi pravdu, keď povedal, že sa oňho postarajú – niekde inde. Postarajú, len čo je pravda, aby zovšadiaľ počúval babské reči a znášal detské zbojníctva,

nadávky od nerozumnej mládeže a ľútostivé pohľady od tých uvážlivejších. S týmto všetkým už trochu mal skúsenosť.

Nad týmto sa dnes v noci v posteli čertil a s námahou sám seba presviedčal, že stačí vyčkať, kým príde jar a s ňou teplejšie dni, lámka sa poddá a on ešte ostatným ukáže, že vie pracovať. Potom si ale uvedomil, že túto zimu nemá kde prečkať. Gazdove slová zneli rozhodne. Asi si nič nechcel rozmyslieť a Mekkal teraz na zimu iné miesto nenájde, pretože všade je obsadené.

Nie, asi niet inej cesty – a kto raz ostane na ťarchu obci, nemá sa kam vrátiť, akokoľvek ho letné slnko preberie k životu. Nemôže sa ani vydať do iných dedín. Odtiaľ by ho iba s výsmechom a v hanbe poslali späť sem, tak ako káže zákon.

Dnes v noci od tuhého rozmýšľania nezažmúril oka, napokon mu však napadlo, že vstane skôr, než sa prebudia ostatní, posledný raz obíde dedinu ako poctivý robotník a až potom sa odoberie k farárovi. Nebolo veľa gazdovstiev, na ktorých sa, ešte kým mal menej rokov a ohybnejší chrbát, mocne zvŕtal pri práci. Teraz možno chcel znova navštíviť to či ono miesto a pospomínať si naň – na pár dievčat, ktoré sa o neho vtedy trochu naťahovali, aj na mnohé iné, príjemné aj smutné veci, na dni plné námahy, ale aj sily. Veru, na mnoho udalostí, ktoré človeka v živote postretnú.

Mekkal sa životom prerúbal. Už ako malý chlapec štiepal triesky doma na chalupe, neskôr rúbal hrubšie drevá a v dospelosti stínal stromy na brvná. Pre mohutnú silu, akou sa oháňal sekerou, si vyslúžil prezývku Sekera, no časom mu ľudia nehovorili inak ako Rubač. Strom vedel po prvom seknutí zoťať neuveriteľne

rýchlo, až to nikto nevedel pochopiť. Neskôr znova štiepal polená a kolíky do plota – a na ostatok opäť triesky.

Ako tam stál a ohliadal sa za statkom v jesennej noci, vedel, že po sebe zanechal sekeru v kláte – jedinú stopu po svojom dlhom, robotnom živote. Neskôr cez deň niekto sekeru z kláta vytiahne, a tak po Mekkalovi Rubačovi neostane na svete žiadna známka.

Na prezývku, ktorou sa hrdil, pretože v očiach druhých niečo znamenala, si už nikto viac nespomenie. Kamkoľvek odteraz príde, bude na príťaž a oštaru a zakaždým mu pripomenú, že dostáva chlieb z milosti.

Pokrútené, zrobené ruky sa mu triasli a hruď pukala od stúpajúceho žiaľu ako za čias, keď ešte dokázal plakať. Ešte raz sa strnulo zadíval za statkom v nepreniknuteľnej tme a potom pomaly a opatrne vykročil po tráve krajom cesty, aby príliš nechrapčal po ľade v mlákach. Asi si povedal, že zo života treba odísť potichu.

Neskôr ráno zastal pred jaseňovým hájom na zákrute cesty vysoký zhrbený starec a díval sa na faru. Z brady mu vykúkala rozochvená spodná pera a oči nehybne upieral pred seba, akoby sa bál. Bol to Mekkal Rubač.

Dnes už stihol obísť tri miesta v obci. Ako sa rozchodil a pomaly sa rozvidnelo, pocítil malú nádej. Svojho času nebol len obyčajný robotník. Mal v sebe čosi výnimočné. Preto azda nebolo nevyhnutné, že musí ostať na ťarchu obci len z toho dôvodu, že to gazdovi napadlo povedať nahlas. Možno sa ešte niekomu zíde. Vyznal sa predsa v toľkých veciach.

Tieto pocity ho povzbudili, a tak rozveselený a posmelený po dobrej hodine chôdze vošiel čo najdlhšími

a najpevnejšími krokmi do nejakého gazdovstva. Rozhodol sa tváriť akoby nič a ponúknuť sa do práce – tu ho totiž poznali z jeho najlepších rokov. Rýchle vzájomné pohľady domácich a súcit, ktorý nedokázali ukryť, ho však o všetku odvahu obrali. Ponúkli ho jedlom, prehodili pár slov o počasí a nato sa Mekkal vydal ďalej. Odvážil sa zastaviť ešte na dvoch statkoch, kde počas svojich dobrých rokov býval váženým robotníkom, aj tu ho však čakali kradmé pohľady, pohostenie a nezáväzné reči. Nikto nič nepovedal, z pohľadov však vyrozumel všetko, čo potreboval. *Naozaj* sa ocitol na konci, už nikdy viac sa o seba sám nepostará. Život bol tvrdý, neudeľoval žiadnu milosť.

Mekkalovi sa teraz v pamäti vybavilo množstvo vecí, nad ktorými sa dovtedy nepozastavil. Na jednom mieste, kde kedysi dávno pracoval, žil človek, ktorý istého starca okríkol, že vraj najťažšia práca, akú starec zvládne, je odteraz žuvať kašu. Mekkal sa vtedy spolu s ostatnými tým slovám smial...

Teraz tu stál a uprene sa díval spoza jaseňového hája. Faru predtým vnímal ako láskavé a dôstojné miesto, až si cestou okolo zakaždým takmer sňal čiapku. Teraz myslel na to, čo počul o starých ľuďoch, ktorí na faru prišli v rovnakej veci ako on, ako sa im dostalo výrokov z Biblie a všemožných napomenutí o vďačnosti a prípravách na poslednú cestu.

Veru, fara, ktorá mu kedysi pripadala slávnostne, po novom pripomínala bránu do životnej biedy. Akoby po ňom naťahovali konáre a vytŕčali nos holé jesenné lipy okolo fary – ba ako keby si aj ony vymieňali letmé pohľady a šepkali si o ňom po vetre.

Dolu na ceste Mekkal začul rachot voza. Zašiel za strom jaseňového hája, aby z úkrytu mohol sledovať cestu. Naveľa-naveľa sa voz objavil. Vtedy Mekkala Rubača mocne striaslo od hlavy až po päty. Musel sa ľavým plecom zaprieť o kmeň stromu, nechty na ľavej ruke zadrel do tuhej jaseňovej kôry a pravicou tuho a rozochvene stískal palicu. Uzlík so šatami mu spadol na zem.

Podobné kone asi mali aj na iných statkoch, pri pohľade na tohto nádherného zlatohrivka však v Mekkalovi vzplanula spomienka na vlastnú mladistvú silu a šťastie.

Narodil sa v lesnej chalupe ďaleko na severe za veľkými dedinami, na bjørndalskom laze, kde na južnom konci stál statok menom Hamarrbø a tam chovali zlatohrivé kone, na akého sa práve pozeral. Mekkal sa díval čoraz uprenejšie a čím viac sa kôň blížil, tým silnejšie sa Mekkal triasol. Veru, poznal črty na tvári muža na voze. Bol to kočiš z Hamarrbø. Povoz aj s koňom sa Mekkalovi dávno stratili z dohľadu, no on sa ešte dlho pritískal k jaseňovému kmeňu a ako obarený hľadel na sever. Kolená sa mu stále viac podlamovali, na nohách bol čoskoro iba vďaka rukám, jednou sa pridŕžal kmeňa, druhou zvieral palicu. Vysoko nad ním sa vo vetre pomaly knísali stuhnuté jaseňové konáre, ukazovali nahor do oblohy, ako keby nejako naznačovali, že pod nimi klesá na zem človek, ktorý si zaslúžil lepšiu jeseň života.

Žiaden človek azda netrpí takou chudobou, že nemá *žiadne* svetlé spomienky. Mekkal Rubač si takýchto zachoval za celý svet – musel ich však zaháňať, aby dokázal zniesť jestvovanie, aké práve zažíval.

Pochádzal z jednej lesnej chalupy na bjørndalskom laze, to je pravda, a v tamojších nekonečných lesoch

vyrástol na muža, ktorý prevyšoval ostatných chlapov. Práve *tam*, uprostred všetkých ostatných drevorubačov, prišiel k prezývke.

A potom sa jednu noc stalo, že sa pálila pálenka, viedla zvada o ženskú a Mekkal sa rozdivočil. V zúrivosti sa na jedného chlapa zahnal sekerou a ešte v tú noc utiekol cez dediny na juh čo najďalej, ako dokázal. Neskôr sa mu donieslo, že muž jeho útok prežil, a tak sa Mekkal presídlil na sever k okrajovým dedinám, vyššie sa však nikdy neodvážil.

V mladosti sa mu dostalo priehrštie dobrých slov od jedného človeka, ktorý na severe vlastnil lesy a krajinu. Volal sa Dag Bjørndal, vtedy bol mladý a práve si vzal za manželku ženu menom Terézia, ktorá pochádzala z mesta. Mekkal sa viac s Dagom nechcel stretnúť. Dopočul sa, že Starý Dag Bjørndal, ako ho teraz volali, neskôr získal nekonečné bohatstvo a stal sa tvrdý a neúprosný. Podľa toho, čo vraveli ľudia, sa však v poslednom čase začal správať miernejšie, Mekkal si ale zachoval Dagov obraz, aký sa v ňom zakorenil v mladosti. Ten vtedy vystupoval málovravne a priamo. Z jediného Dagovho dobrého slova sa dalo vyžiť dlho a Mekkalovi sa takýchto dobrých slov dostalo nespočetne veľa. Po onej divokej noci sa nechcel s Dagom stretnúť, aby sa mu neušlo pár ľadových pohľadov a možno jeden výrok, ktorými dokázal človeka zdrviť.

Prešli už desiatky rokov a Mekkalov život v dobrých časoch pripomínal rieku s prudkými záhybmi a divokými perejami. Všetky staré spomienky vo všedné dni prehlušoval vytrvalou prácou a vo voľných chvíľach zábavkami so ženami a hojnosťou pálenky. Na staré kolená si všetky spomienky z mladých rokov zavrel

na závoru a nedokázal na ne pomyslieť. Na severnom laze mal však syna. Dostal prezývku po otcovi – Martin Rubač, tak sa otcovi donieslo. V okamihoch ticha si občas na syna spomenul, no za celý život ho sotva videl. Možno by bolo pekné niekedy sa s chlapcom stretnúť. Mekkal však tieto myšlienky zaháňal.

Neskôr sa dopočul, že sa na lesnom laze všetko obrátilo hore nohami. Mladý Dag, syn starého Daga, Mekkalovho rovesníka, si takisto našiel ženu v meste a takú neobyčajne jemnú, že tam na severe nič nemohlo ostať, ako bývalo.

Tieto zvesti Mekkala zároveň zarmucovali aj utešovali.

Teraz stál za jaseňom v háji v zákrute pri fare, bradou sa pritískal k tvrdej kôre stromu a uprene sa pozeral na sever za zlatohrivým koňom, ktorý mu už dávno zmizol z očí aj sa vytratil z uší.

Či už za to mohli jaseňové konáre vysoko nad Mekkalovou hlavou alebo niektoré zaprášené spomienky, ktoré v ňom napriek všetkému zabudnutiu prežívali, prenikal doňho šeptavý, zvučný prúd. Zdalo sa, že vychádza z ťažkých smrekových haluzí v tichom plazivom vetre.

Keď sa Mekkalovi vrátilo jasné vedomie, postojačky oboma pažami oblápal studený jaseňový kmeň. Palicu pustil na zem vedľa uzlíka so šatami. Spomienky, ktoré v ňom prebudil zlatohrivko z Hamarrbø, ho v terajšom stave zaplavili takou silou, že odpadol.

S námahou sa odpútal od kmeňa a narovnal sa, nahmatal a zodvihol zo zeme uzlík so šatami aj s palicou a ešte než sa mu v hlave všetko ujasnilo, vykročil smerom od fary – severnou cestou. Ten zvyšok rozumu,

čo mu ostal, sa chcel otočiť, Mekkal však pokračoval – na sever.

Mekkalovo vedomie sa teraz sťaby mihotalo medzi želaniami, pocitmi a rozumom. Hádam si môže vybrať jeden-dva voľné dni a až potom vkročí na farský dvor a do životnej biedy. Kamkoľvek príde, najesť mu azda dajú – a nocľah si tiež hádam dáko nájde. Možno mu to zhorší lámku, no aj tak v ňom viac nevideli robotníka. Potom nech sa stane, čo sa má stať. Rozprúdila sa v ňom sčasti ľahostajnosť z niekdajších silných dní. Nechal sa uniesť chvíľkovou náladou – a neskôr bude musieť prijať, čo príde.

II

Mekkalovi Rubačovi prialo šťastie. Smel sa záprahom odviezť až ďaleko na sever šírej dediny. Tam na severe si nikdy prácu nehľadal. Šíra dedina bola odnepamäti považovaná za nepriateľa severného lazu, odkiaľ Mekkal pochádzal. Toľko vedel, a preto asi nemal chuť zaplietať sa s ľuďmi, ktorí sa protivili jeho rodisku.

Po ceste povozom vykročil pokrivenými nohami a pomaly sa uberal hore a dolu a znova hore zvlnenou krajinou okolo Hovlandu, až sa ledva-ledva dotiahol na akýsi kameň na kraji cesty a hneď si naň sadol. Posledným brehom stúpal tak rýchlo, že mu došiel dych.

Úplne na severe nad borglandskými lúkami zazrel lesný hrebeň, za ktorým ležal bjørndalský laz. Mekkalove uši sliedili za zvukom a nos vetril na sever – k lesom. Vôňa bohatých spomienok na mladosť sa v ňom vzlínala čoraz mocnejšie.

Chvíľku si posedel a premýšľal nad sebou. V akej veci sa sem vlastne vybral? Veci? Nemôže sa azda jeden jedinýkrát poprechádzať okolo lesného lazu, nadýchať sa trochu rozľahlého lesa, ešte než sa poberie zo sveta? Veru, stalo by sa niečo zlé, ak by prešiel prvým hájom na severe, usadil sa na večer vedľa plota zo šikmých žŕdok a rozhliadol sa po laze, kde ho zamladi v každom dome a každej chalupe poznali a vážili si? Za plotom stál za starých čias ovčín, azda tam stojí doteraz. Tam

si môže na ovčí trus rozprestrieť čečinu a prečkať vnútri noc. Steny asi nebudú štrbavejšie než na podstienku stajne, kde si líhal posledné roky.

Mnohé pomyslenia ho od jeho úmyslu zadržiavali. Mal strach, že natrafí na starých domácich, ktorí by ho spoznali a pochopili, v akom stave sa ocitol. Keď sa v tomto ročnom období po vonku potuluje s uzlíkom pod pazuchou starigáň ako on, ľahko si človek domyslí, že nemá kde bývať. K týmto myšlienkam sa ešte pridalo to, že po nehybnom vetristom sedení mu po neobvykle dlhej chôdzi riadne opuchli nohy. Akoby sa v ňom však prebudil vzdor, a keď vstal, vydal sa po ceste a akokoľvek vo vnútri zápasil, aby zamieril na juh, čosi ho unášalo na sever.

Ukradomky sa cestou okolo pozrel nahor k borglandskému panstvu. Budova si zachovala tú istú dôstojnosť, ako keď ju videl naposledy. Vtedy sa na všetkých z lesného lazu dívali najviac zhora práve tí na Borglande, Mekkal sa však dopočul, že sa stalo čosi nepochopiteľné – starý Dag Bjørndal získal do vlastníctva aj Borgland. Veru – za ten čas, čo Mekkal strávil v dedinách na juhu, sa tu na severe stihli zbehnúť toľké veci, že mu to hlava nevládala spracovať. Dag Bjørndal bol už vtedy najväčším človekom v Mekkalovom živote a neskôr ešte rástol, až tomu nikto nerozumel. So starým Dagom však predsa vôbec nesúviselo, že Mekkal sa teraz plahočí prvým lesíkom a nasledujúcou stráňou a posledný-krát sa rozhliada po laze. To nemalo do činenia so žiadnym človekom.

Mekkala odrazu zaliala zvláštna horúčosť. Zacítil prvý vzdialený závan z lesov. Vietor k nemu prinášal vzduch – ten starý známy z *pravého* lesa aj so zvukmi

a vôňami. Nohy ho niesli čoraz rýchlejšie. Veru, nemal ich také ľahké už mnoho rokov, a jeho sa zmocnila akási radosť, niečo z niekdajších čias. Začal si pospevovať, áno, na prvej stráni v lesíku si sám pre seba potichu nôtil starú pesničku, na ktorú si nepomyslel po celé tie roky.

Jak ľudská vôľa čepeľ sekerky skáče;
keď do borovice po hlave hádže,
obšíva navôkol, seká si zvesela –
tak ako vôľa človeka si zmyslela.

Ľudská vôľa skáče jak sekerky čepeľ;
keď nohy tancujú, neberúc zreteľ,
vtedy si dievčence podmaní chlapina
a hlúčik blízkych diviť sa začína.

No ľudská vôľa i čepeľ sekerky
občas sa zahryznú do pevnej stienky,
zo ženských úst dokáže ohluchnúť mužský
a čepeľ možno otupiť mrzky.

Náhle sa zastavil a načúval. Spieval si tak nahlas, že ho niekto mohol začuť. Akoby nestačilo, že schudobnel a zostarol, človeku sa ešte aj pomúti rozum a vyspevuje si po cestách. Pesničku si však predsa len hmkal popod fúzy. Usilovne prepletal nohami ďalej hustým lesom a stále si pospevoval. Na mieste, kde sa cesta naposledy stočila a pomedzi stromy ústila von z lesa, ostal stáť a zhlboka vdychoval vzduch. Postupne sa zvečerievalo, keď však podišiel bližšie, v hustnúcom šere ešte dokázal zazrieť celý laz a odtiaľ mu ostávalo pár posledných krokov.

Kým ich urobil, musel sa zamyslieť. Prechádzal sa a spieval si, len čo je pravda, znova sa ho totiž úplne zmocnila stará ľahkovážnosť, ktorá ho v živote priviedla do toľkého nešťastia. Najlepšie v najväčšej ťažobe, ako dnes ráno. Vtedy sa okolo neho všetko zatočilo a on sa dokázal vybrať až sem na sever a navyše si uprostred biedy pospevovať ako v šťastnej mladosti. Zostarol, to áno, až tak, že sa viac na nič nehodil, avšak *dospieť*, to zatiaľ nestihol. Potriasol hlavou. Akoby nebol hoden kráčať ďalej.

Býval zdatným robotníkom, no inak ho zväčša sprevádzala bezstarostnosť a iné nešváry, a preto sa mu v živote nevodilo najlepšie. Domovskej obci bol len na hanbu. Bolo to dávno, čo mu po rozume chodili podobné myšlienky, no teraz, pár krokov od návratu, na neho doľahlo vlastné životné stroskotanie.

Mekkal podišiel k drevenému plotu. Bolo by ho asi treba nanovo vystužiť stĺpikmi a spliesť vŕbovými húžvami – a vyplniť žŕdkami. Mekkal svojho času postavil množstvo plotov, toto umenie ovládal, a tak sa mu ešte aj uprostred sviatočného pocitu vkradli myšlienky na prácu, ako sa to hrdým robotníkom stáva.

Sadol si na kameň hneď pri plote, ktorý ho ukrýval, a opatrne vykukol ponad vrchnú spráchnivenú žŕdku. Naskytol sa mu iný pohľad, než očakával. Domy na laze sa k sebe tisli viac, rozostupy sa zmenšili, všetko vyzeralo užšie, než si pamätal. Takto často pôsobí krajina detstva na človeka, ktorý do nej opätovne zavíta po dlhom pobyte. Zdalo sa, že ho to sklamalo, potom sa však začal rozhliadať pozornejšie.

Tam dolu na stráni naľavo zbadal trávnaté strechy na Hamarrbø. Stálo tam mnoho domov a on si spomenul na príjemné večery, ktoré tam v bezpečí a vážený strávil medzi dobrými ľuďmi. Domy v ňom vyvolávali aj ďalšie spomienky a tie rástli. Podobne sa mu po kúskoch vybavovala minulosť, miesto za miestom po celom laze. Letmo sa pozrel na západné stráne. Tam vysoko hore medzi Barvollom a Steinrudom pribudla nová chalupa so staviskami a otvorenými lúkami. Ach, veru, za celé tie roky, čo bol preč, sa toho zmenilo naozaj veľa.

Napokon zodvihol zrak a uprene sa zahľadel krížom cez laz na severné stráne k bjørndalskému statku. Vyzeral väčší než za Mekkalových čias. Počul už síce o veľkom novom dome, ktorý sa postavil rok po jeho odchode, avšak všetko bohatstvo, o ktorom sa mu donieslo, a spomienky na nádherné dni, ktoré tam hore prežil, asi takisto svojím dielom prispeli k tomu, že teraz sa starý statok zdal Mekkalovi mohutnejší, než aký mal o ňom v pamäti obraz.

Na svet sa znášal večer. Oceľovosivá novembrová obloha klesala čoraz hlbšie a akoby tesnejšie obomkýnala laz a zatvárala ho pred akýmkoľvek odleskom dňa.

V tme sa na severe, kde stál veľký statok, zažalo v pár oknách a neskôr sa objavili drobné sliepňavé svetlá nižšie na Hamarrbø – a tu a tam aj dolu na laze.

Mekkal sa posediačky pritláčal zarastenou bradou o okraj žŕdkového plota, až ho to zabolelo, on to však vnímal iba ako drobnú časť mohutnej bolesti, ktorá ho práve gniavila.

Aj na tunajších lazoch a v lesoch žili starí a chudobní ľudia. Veru, dopočul sa, že tu stále platili staré poriadky, prichádzali sem starci aj z iných dedín a na Bjørndale

im dovolili ostať. Tu však na rozdiel od južných obcí akiste nikomu nenapadlo označiť človeka slovami, že bude *na ťarchu obci* a že sa na viac nezmôže. Starí ľudia na Bjørndale mohli tráviť čas a byť čo najužitočnejší podľa toho, ako im to dovolilo zdravie – a všetci tunajší vedeli, že ak sa staroby dožijú, takisto ich raz čaká, a tak boli názoru, že veľmi nemajú dôvod správať sa voči starším tvrdo.

Ľudia tu pod lesmi viac premýšľali, ako keby patrili k inému ľudskému druhu. A *sem* patril aj Mekkal, v divokosti sa však raz zachoval tak zle, že sa tu viac nemohol ukázať.

Práve uprostred najhlbšej trudnomyseľnosti kvôli takým veciam skrsla v Mekkalovi ľahkovážna myšlienka. Stará smelosť v ňom úplne neumrela. Rozum sa síce ešte trochu vzpieral, jeho ľahkomyseľnosť však stále mocnela. Azda si pod rúškom tmy môže dovoliť zájsť na sever lazu, vstúpiť jediný raz do dvora na Bjørndal, ponačúvať domom a hučaniu rozľahlých lesov a potom sa prudko otočiť a upaľovať späť na juh. Rozum proti tomu namietal a varoval ho, že môže naďabiť na starých ľudí, ktorí možno spoznajú pretiahnutú postavu a veľký orlí nos; nohy sa však spolu s ním narovnali, chodidlá zamierili na cestu a palica i nohy sa ponáhľali nadol stráňami k lazu napriek všetkej jeho vôli, aby poslúchol vlastný rozum a otočil sa.

III

Mekkal kráčal lazom tou istou cestou, akou sa mnohokrát nachodil v mladosti, keď sa uberal na návštevy, na tanec a za dievčatami. Na mnohé veci z toho obdobia by radšej zabudol, ako však míňal známe miesta, obrazy sa mu chtiac-nechtiac vynárali z pamäte. Tu za jasných letných nocí aj tmavých jesenných večerov sedával na kraji cesty spoločne s ostatnou mládežou a venoval sa všetkému, čomu sa mladí zvyknú.

Dostal sa už hore na svah k statku, do aleje s kamennými plotmi. Cesta sa strmo dvíhala a on stúpal tak uvzato, že ho zvieral hrudník, až si musel sadnúť. Podišiel ku kameňom v plote a usadil sa, chrbtom sa oprel o kmeň jedného starého stromu a uprene sa rozhliadal späť po laze, ktorý ležal ako prístav pokoja pod ním v tme s roztrúsenými rozžatými svetielkami. Mekkal vedel, že aj domy tam dolu občas navštívi choroba, smrť a iné smútky, ale domáci vyžiť dokázali a nikoho *na ťarchu obci* neposielali, nie.

Odrazu sa započúval. Znelo to ako známy spev zďaleka-preďaleka. Nad rozľahlými lesmi sa asi trochu rozfúkalo. Mekkal sa pozviechal na nohy. Nohy mu veľmi stŕpli, hruď sa mu zdala neznesiteľne úzka. Lesy, veru, tam vyrastal a prežil tie najkrajšie dni. Chcel sa ešte jeden jediný raz prejsť po grúňoch a chodníkoch na Friland, k jazeru Røysla a na sever k Chate pri Čiernom

jazere, aj na všetky ostatné miesta, kde strávil dni v plnej sile a zažil mnoho radostných chvíľ. Chrbtom ruky si pošúchal oči a stál zohnutý v chrbte a nohách ako luk. Bolo ťažké mať toľko spomienok s vedomím, že všetko prehajdákal.

Jeden z dvoch mohutných stĺpov na bráne do bjørndalského dvora sa potme pohol. Akoby mu z boku vyrástla nejaká hrča. Tá sa hýbala a zväčšovala – vtom náhle zmizla – a objavila sa na druhej strane. To sa za stĺpom ukrýval Mekkal Rubač, vyzeral odtiaľto do dvora a nasával starú známu vôňu statku a lesa. V oknách sa kdetu tlmene svietilo, všade však vládlo také zvláštne ticho, že Mekkal sa odvážil na pár krokov od stĺpa do dvora a potom ešte zopár – k novému domu. Natiahol sa, aby dovidel dovnútra, kde mali rozsvietené. Akiste natrafil na kuchyňu, pretože sa na stenách ligotal riad a v miestnosti sa pohybovala nejaká žena. Ďalej v miestnosti boli pravdepodobne ďalšie ženy, pretože tá prvá otočila tvár, čosi hovorila a smiala sa na niekoho vnútri. Mekkal si uvedomil, že vyhladol – nejedol už veľmi dávno.

S postupujúcim dňom sa správal čoraz neuváženejšie. Čo ak by teraz načisto spochabel, vošiel do kuchyne a pozdravil sa? Za starých čias tam ľudia chodievali stále. Každý dostal najesť a kto prišiel neskoro, dovolili mu niekde prespať. Na východných pasienkoch bývalo kedysi pár ovčínov, asi ich ešte nezhodili. Teraz neskoro na jeseň ostali prázdne. Tam niekde by si mohol ľahnúť, kým sa nerozvidní. Ak mu dajú trochu jedla, dokáže znova kráčať a nebude viac na ťarchu. V kuchyni ho azda nikto nepozná, takže mu nehrozí nebezpečenstvo.

Postupoval čoraz bližšie a čoskoro mal prehľad o celej miestnosti. Bola značne veľká, vyblýskaná a vydrhnutá, až sa Mekkal, ešte kým sa odvážil k dverám, musel neustále utešovať, že tu už hádam videli mnohých ušpinených chlapov ako on. Prečesal si prstami bradu, sňal si čiapku, uhladil si vlasy, dlho a dôkladne sa upravoval, až potom vyšiel po kuchynských schodoch, zaklopal a otvoril dvere. Za nimi ho vítal vyjavený pohľad štyroch žien, kým Mekkal sa v celej úbohosti terigal dovnútra a zatvoril za sebou dvere. Jednu zo žien akiste volali panna Kruseová. Vyzerala byť nesmierne prísna a iná než ostatné. Bola dcérou bubeníka Kruseho zo šírej dediny. Mekkalovi sa donieslo, že tu panna Kruseová bývala odmala, zaučila ju Terézia, žena starého Daga, a panna Kruseová rozkazovala všetkým ostatným ženám na statku.

Na Mekkala sa možno sprvu zahľadela zostra a skúmavo, potom však jednou rukou letmo pokynula k dlhému stolu. Tým asi dala pokyn slúžkam a nato odišla.

Dievky sa nedívali milo na nikoho, kto ich prišiel zbytočne unúvať, a milý pohľad nemali ani pre Mekkala. Cítil, že očami zachytili každučkú záplatu, škvrnu i časť jeho tela, jedna z nich však napokon povedala, že si môže sadnúť za stôl a zrejme by si niečo dal. Úctivo poďakoval a sunul sa k stolu, kde si sadol na lavicu.

Viac by sa mu páčilo, ak by si kuchyňa zachovala staré prítmie, v ktorom prežil toľko príjemných chvíľ, ocitol sa však znova priamo na Bjørndale, akokoľvek nepochopiteľne to znelo. Dali mu kašu a misku teplého mlieka, jedlo mu však chutilo inak než kdekoľvek inde. Potom dostal krajec chleba a kúsok pečenej ryby. Také

pohostenie tuláci po dedinách nepoznali. Tam sa museli uspokojiť so studenou kašou, odtučneným mliekom, nič viac sa im neušlo.

Mekkal veru nikomu nechcel prirábať starosti. Rýchlo sa najedol, poďakoval za pohostenie a pochválil ho a už sa aj dvíhal od stola. Dnes sa mu však zakaždým vstávalo čoraz ťažšie. Asi viac nevládal kráčať – nohy mu úplne napuchli a ani pľúca neobišli lepšie. Musel zalapať po dychu. Ak by sa ocitol inde, slúžkam by venoval na rozlúčku pár niekdajších veselých slov, no na tomto statku musel byť človek ako on potichu. Napriek tomu každej jednej dievke pokýval hlavou na pozdrav a pobral sa k vonkajším dverám.

Vtedy sa otvorili vnútorné dvere a Mekkal od hlavy po päty stuhol. V ušiach sa mu silno rozhučalo a všetko naokolo sa roztočilo.

Zboku priamo k nemu prichádzal – starý Dag. Mekkal ho videl naposledy ako mladíka, nemohol sa však mýliť. Tá istá výška, tá istá rozhodnosť. V porovnaní s Mekkalom sa tak nezošúveril, menej sa na ňom podpísal vek. Mekkal prudko odvrátil tvár a chcel sa znova odobrať, on ale predstúpil tesne pred neho a ostro sa naňho zadíval.

Kedysi zblízka videl, ako sa jastrab vrhá na korisť. Niečo v očiach starého Daga mu teraz pripomenulo dravého vtáka z dávnej minulosti. Takže sa Mekkal po všetkých tých rokoch predsa len nevyhne chladným slovám starého Daga o jeho zlom osude, poženie ho do hanby v prítomnosti žien.

„Nie je to snáď sám Mekkal Rubač?“